

Cidindo katar o:

decizie dizutnenge katar i Crne Gora te dživen ani biathinali/nezavisna thaj suvereno them Crna gora, andi ano referendumo katar 21. majo 2006. berš;

terminiripe dizutnenge katar i Crne Gora te dživen ani them savate isi sa e fundavne baripena sar dso si mestipe/sloboda, šandipe/mir, tolerancia, patjivipe e manušikane hakajengo thaj mestipango, multikulturipe, demokratia thaj radžipe e hakajesko;

činavdipe so sam sar mestime thaj jekhajekhutne dizutne, preperutne e selengo thaj nacionalnikane minoritetengo save so dživen ani Crna Gora: Crnogorcoja, Srbinoja, Bošnjakoja, Albancoja, Muslimania, Hrvatoja thaj aver, lojalnikane e demokratikane thaj dizutnikane themake Crna Gora;

patjavipa so i them si obligaciasa vašo arakhipa e naturako, saste dživipaske maškaripasko, barjovipasko save isi ikerdipe thaj jekhajekhipa ane sa e ranika thaj kerdipe jekh socialnikano čačikanipa;

mangipe katar o sa te ovel jekhajekh kolaboracia e avere selenca thaj themenca thaj europikane thaj euro-atlantikane integracienca,

O konstitucionalnikano bešipe e Republika Crna Gorako, ko trinto pesko bešipe katar o dujto olengo arakhipa ano 2007 berš, ko dive 19. oktobro 2007. berš, andja

KONSTITUCIONALNO E CRNA GORAKO

JEKHTO KOTOR FUNDAVNE TERMINANTE

Them

Dženo 1

I Crna Gora si biathinali thaj suvereno them, republikanikane formasa radžipasko.
I Crna Gora si dizutnikani, demokratikani, ekologikani thaj them sava isi socialnikano
čačikanipe, savo si fundirime ko radžipe e hakajengo.

Suverenipe

Dženo 2

Legarutno e suverenipasko si o dizutno save so isi crnagorako themutnipe.
O dizutno kerel realizacia direktikane thaj prekal e mestutne alusarde prezententoja.
Našti te ovel kerdi radži savi so na avela katar e mestime vakerde marzisko/volja e
dizutnengi ke demokratikane alusaripa, save so si jekh e zakonesa.

Themaki teritoria

Dženo 3

I Teritoria Crna Goraki si jekhutni thaj si bibikindi.

Themake simboloja

Dženo 4

I Crna Gora isi ola dumo, flaga/barjako thaj himna.
O dumo e Crna Gorako si sumnakutno orlo leonesa ko kolin.
I flaga e Crna Gorako si lole rangesko save ano maškar isi e dume thaj
sumnakutne rigenca.
Himna Crna Goraki si »Oj svijetla majska zoro«.

Čekatuni diz thaj Bešutni diz

Dženo 5

Čekatuni diz e Crna Goraki si Podgorica.
Bešutni diz e Crna Goraki si Cetinje.

Manušikane hakaja thaj mestipa

Dženo 6

I Crna Gora kerela garancia thaj arakhela e hakaja thaj e tromalipa.
E hakaja thaj o mestipa si saste.
Sako si obligaciasa te patjivkerel e hakaja thaj e mestipa averenge.

Bidendipe te ovel kerdo bikamipe

Dženo 7

Bidendo si te ovel vazdime thaj kerdo bikamipe vaj bitolerancia save te si fundate.

Bidendi diskriminacia

Dženo 8

Bidendi si sako direktikani vaj pale indirektikani diskriminacia, palo savi te si funda. Nane te ovel gindime i diskriminacia e normativonca thaj xulipasa e ulavde mjerengo save so si dromarde ko kerdipe e šartengo vašo realiziripe nacionalnikano, polosko thaj sasoitne jekhajekhipa thaj arakhipa e simengo save te si fundate ano najekh hali. Ulavde mjere šaj te oven kerde sade te na ule realizirime e resarina save so si lele.

Čačikano sistemo

Dženo 9

E vakerde thaj ikalde maškardhemutne phandle lava thaj e generalnikane normativoja saikerde kotora si katar o andruno čačikano sistemo thaj isi olen primato upral e kherutne zakonoanipaskere thaj direktikane ovena kerde kana si ki relacia e averendar save aven katar o andruno zakonoanipa.

Limitoja e mestipasko

Dženo 10

Ani Crna Gora mestipasko si sa so e Konstitucionalesa thaj e zakonesa nane bidendo. Sakone isi obligacia te ikerel pes ko Konstitucionalo thaj e zakonoja.

Ulavdipe e radžipasko

Dženo 11

O radžipe si lačhardo palo čekatipe e radžako ko: zakonoanipasko, egzekutivako thaj sudosko.

Zakonoanipasko radžipe kerel o Parlamento, o egzekutivako radžipe i Radži, a e sudosko o sudo.

O radžipe si limitirime e Konstitucionalesa thaj e zakonesa.

I relacia e radžipaski si pašli ko jekhajekhipa thaj maškarpeskiri kontrola.

I Crnu Gora si prezentirime katar o prezidento e Crna Gorako.

O konstitucionalnipe thaj o zakonipe arakhela o Konstitucionalnikano sudo.

I armia thaj e arakhipaske servisoja si teli demokratikani thaj civilnikani kontrola.

Crnogorako themutnipe

Dženo 12

Ani Crna Gora isi crnogorako themutnipe.

I Crna Gora arakhela e hakaja thaj interesoja e crnogorake themutnengi.

E Crnogorako themutno našti te ovel paldime thaj dendo avere themake, numa kana si kodova ano jekhajekhipa e internacionalnikane obligacienca e Crna Gorako.

Čhib thaj lil

Dženo 13

Oficialnikani čhib ani Crna Gora si e crnogoraki čhib.

E kirilicako thaj e latinicako lil si jekhajekh.

Ano oficialnikano labardipe si thaj i srbikani, bošnjakongi, albanikani thaj hrvatengi čhib.

Ulavdipe e konfesiake khedipangi tari them

Dženo 14

E konfesiake khedina si ulavde e thematar.

E konfesiake khedina si jekhajekh thaj mestutne ko kerdipa e konfesiake obredonca thaj konfesiake butjenca.

Relacia e avere themenca thaj maškarthemutne organizacia

Dženo 15

I Crna Gora, ko principia thaj e normativoja e internacionalnikane hakajengoro, kerela buti thaj barjarela e amalikane relacie e avere themenca, regionalnikane thaj e maškarthemutne organizacia.

I Crna Gora šaj te ovel dženi ane maškarthemutne organizacie.

O Parlamento anela decizie vašo čhani e resipaske ki Europaki Unia.

I Crna Gora našti te kerel unia e avere themenca savesa našalela peskoro athinalipe thaj pherdo internacionalnikano subjektiviteto.

Zakonoanipa

Dženo 16

O Zakono si, ano jekhajekhipe e Konstitucionalesa, lačharela:

- 1) čhani ko realiziripe e manuškane hakojengo thaj mestipasko, kana kodova si trubutno vašo realiziripe;
- 2) čhani realiziripasko e ulavde minoritetnikane hakajengo;
- 3) čhani e fundiripasko, organizacia thaj autoriziripe e radžipaske organengo, te si kodova trubutno vašo lengo funkcioniripe;
- 4) sistemo e lokalnikane korkoriradžinako/samouprava;
- 5) aver pučipa katar o interesu e Crna Gorako.

DUJTO KOTOR MANUŠIKANE HAKAJA THAJ MESTIPA

1. JEKHEHANE TERMINANTE

Fundavne jekhipa

Dženo 17

Hakaja thaj e mestipa ovena realiziripe ki funda e Konstitucionalesko thaj e zurarde internacionalnikane hačardipa.

Sare anglo zakono jekh, bizo te ovel dikhlo ko savo ulavdipe vaj pale personalno saikeripe.

Polosko jekhajekhipe

Dženo 18

I them dela garancia vašo jekhajekhipe e džuvljengo thaj e muršengo thaj vazdela politika ke jekh šajdipa.

Arakhipe

Dženo 19

Sako manuše isi hako ko jekh arakhipe ke olenge hakaja thaj e mestipa.

Čačikanipasko drab

Dženo 20

Sako isi ole hakaj ko čačikanipasko drap mujal i decizia savasa ovela ando decizipe vašo lesko hakaj vaj zakonesa fundirime interesos.

Čačikanipasko dendo dumo

Dženo 21

Sako manuše isi ole hakaj ko čačikanipasko dendo dumo.

Čačikanipasko dendo dumo dela i advokatura, sar thaj biathinali thaj korkorutni profesia thaj aver ofisoja.

O čačikano dendo dumo šaj te ovel bilovengo, ano jekhipe e zakonesa.

Hakaj ki lokalnikani korkoriradžin

Dženo 22

Ovela garantirime o hako ki lokalnikani korkoriradžin.

Dživipasko maškaripe

Dženo 23

Sako manuše isi ole hako ko sastipasko dživipasko maškaripe.

Sako manuše isi ole hako ko vaxtuno thaj pherdo informiripe vašo hali e dživipasko maškaripe, ko šajdipe e asaripasko/uticaj kana trubul te ovel vakerdo o decizipe vaše pučipa thaj ko čačikano arakhipe kodole hakojuengo.

Sako manuš, a ulavde i them, si obligaciasa te arakhel thaj anglikerel o dživipasko maškaripe.

Limitiripe e manuškane hakajuengo thaj e mestipango

Dženo 24

Garantirime manuškane hakaja thaj e mestipa šaj te oven limitirime sade e zakonosa, ani forma save so del o Konstitucionalo ani mjera savi so si trubutno te šaj ano putardo thaj tromalo demokratikano amalipe te šaj te ovel hošipe e hošipaske save so kerena e limitiripa dende.

O limitiripe save so našti te xulen ane aver resarina numa na kodolenge savenge si normirime.

Tiknevramake limitiripa thaj mestipa

Dženo 25

Vaši vrama ko vakerdo maripasko vaj avralničali situacia šaj te limitinel e realiziripa e individualnikane manuškane hakaja thaj e mestipa, ani forma savatar si trubutne.

O limitiripe našti te ovel kerdo ko čhani palo polo, nacionalnipe, rasa, konfesija, čhib, etnikano vaj amalipasko kustikipe, isipaski situacia, politikano vaj aver patjavipe, isipasko hali vaj savo te si aver personalno saikeripe.

Našti te oven limitirime e hakaja ko: dživipe, čačikanipasko drab thaj čačikanipasko dendo dumo; digniteto thaj patjivipe e personengo; hakajuengo thaj putardo sudope thaj

čekatipe e zakonipasko; presumpcia e bidošalipasko; arakhipe; deipe e škodipasko vašo bizakonesko vaj bifundirime phandlipe thaj bifundirime osudipe; tromalipe e gindipasko, minsako thaj konfesiako; phandipe e prandinako.

Našti te oven činavde e bidendina: kerdipe vaj vazdipe e bikamipasko vaj bitoleranciako; pale sudope thaj osudipe vašo jekh došalipasko akto; zoreski asimilacia.

E mjere e limitiripaske šaj te oven majbare dži kaj isi maripasko vaj avralničali situacia.

2. PERSONALNO HAKAJA THAJ MESTIPA

Bidendipe e meripaske sankciako

Dženo 26

Ani Crna Gora bidendi si i meripaski sankcia.

Biomedicina

Dženo 27

Ovela garantirime o manuškano hakaj thaj o digniteto e manuškane personako ano dikhipe e labaripasko/primjena e biologiako thaj medicinako.

Bidendi si sako intervencia savi si dromardi ko kerdipe e manuškane personako savi so genetikani si jekh e avere manuškane personasa, dživde ja mule personasa.

Bidendo si e manuškane personake, bizo lesko ojavakerdipe, te oven kerde medicinake thaj aver zumavina.

Digniteto thaj biphagipe e personako

Dženo 28

Ovela garantirime o digniteto thaj o sigurnipe e manušesko.

Ovela garantirime o biphagipe e fizikane thaj psihikane integritetosko e manušesko, oleske privatnipasko thaj personalnikane hakoјengo.

Nijekheske našti te ovel kerdi tortura vaj pale bimanušikano vaj teljardipasko pproceduripe.

Nijekh našti te ikerel e manuše ko robipe vaj robikani situacia.

Ikaldipe katar o mestipe

Dženo 29

Sakone manuše isi hakaj te ovel ole personalno mestipe.

O ikaldipe katar o mestipe si dendo sade katar e sebepora thaj ani procedura savi si anglodikhli e zakonesa.

I sima savi si ikaldi e mestipastar trubul te ovel informirime ki peskiri čhib vaj pale ki čhib savi so haćarel vaše sebepora soske si ikaldo e mestipastar.

I sima savi si ikaldi e mestipastar ki jekh vrama trubul te ovel pendžarkerdi so naj ola obligacia niso te vakerel.

Ko rodipe e manušesko savo si ikaldo e mestipastar, o organo si obligaciasa kodole vramate te del informacia e personake savi so o ikaldo emestipastar korkoro vakerel.

I sima savi si ikaldi e mestipastar isi ola hakaj ko oleskoro vakerdipe te ovel thaj o avukato save vov ka alusarel.

Bizakonesko ikaldipe e mestipastar si ole sankcie.

Phandlipe

Dženo 30

I persona savake isi fundavno patjavipe kaj kerda došalipasko akto šaj, upral i funda e autorizirime sudoskoro, te ovel phandlo thaj ikerdo ano phandlipe sade te si kodova trubutno bašo legardipe e došalipaske procedurako.

I phandli persona šaj te del vakerdo činavdipe ano časo e phandlipasko vaj majbut ano roko taro 24 časoja taro phandlipe.

Mujal o činavdipe vašo phandlipe i phandli persona isi ola hakaj ko rovdipe, savake o sudo dela decizia ano roko taro 48 časoja.

O lungipe e phandlipasko trubul te ovel ki majtikni šajutni vrama.

O phandlipe šaj te ovel kerdo pali decizia katar o jekhtodigrako sudo majbut trin masekoja taro dive e phandlipasko, a i decizia e učeder sudosko, šaj te ovel lungome panda trine masekonge.

Dži o nakhipe kodole rokongo te na uli vazdime došalkeripasko akto, o došalutno ovela mukhlo ko mestipe.

Phandlipe e biberšalesko našti te ovel pobuter tare 60 divesa.

Patjivipe e personako

Dženo 31

Ovela garantiripe e manuškane personake thaj e dignitetoske ano došalkeripasko vaj aver procedura, ani čipota kana isi phandlipe vaj limitiripe e mestipasko thaj vaši vrama kana ovela kerdi i sankcia.

Bidendo thaj sankcienca kerdo sako bilačo zoraldipe, bimanuškano vaj teljardipasko proceduripe upral i persona savi si phandli vaj si leske o mestipe limitirime, sar thaj zoresa kerdo angigaripe/priznanje vaj dendo vakerdipe.

Hakajutno thaj putardo sudope

Dženo 32

Sako isi ole hakaj ko hakajutni thaj putardo sudope ano korektikano roko anglo biathinalo, bisubjektivnikano thaj zakonesa kerdo sudo.

Čekatipe e zakonipasko

Dženo 33

Nijekh našti te ovel sankcionirime bašo akto savo so, anglo so ka ovel kerdo, na sas xramome anglo zakono sar sankciako akto, thaj našti te ovel oleske kerdi sankcia savi so kodole aktoske na sas adekvatikani.

Kovleder zakono

Dženo 34

E došalkeripaske thaj aver sankciake aktoja zurardovena thaj si sankcionirime ovena palo zakono savo so si validnipasa ani vrama kana si kerdo o akto, numa te si kodova nevo zakono kovleder vašo manuš savo so kerda i doš.

Presumpcia bidošalipaski

Dženo 35

Sako manuš ovela dikhlo sar bidošalo džikaj oleski doš na ovela zurardi e ande deciziasa katar o sudo.

E došalutne naj ole obligacia te sikavel pesko bidošalipe.
O bipatjavipe ano dikhipa e došalipasko o sudo si obligaciasa te sikavel ano labardipe e došalutnesko.

Ne bis in idem

Dženo 36

Nijekheske našti te ovel pale kerdo sudope thaj nane te ovel pale došalkerdo vašo jekh sankcionirime akto.

Hakaj e arakhipasko

Dženo 37

Sakone manušeske ovela garantirime o hakaj te ovel ole arakhipa, a ulavde: te ovel pendžarkerdo e došalutne aktosa mamuj peste ki čhib savi so hačarel; te ovel ole but vrama vašo preparacia e arakhipaski thaj te arakhel pes personalno vaj pale e dende arakhutnesa save so korkoro ka alusarel.

Pherdipe e škodake vašo bizakoneski procedura

Dženo 38

Persona savi so bizakonesko vaj bifundako si phandli vaj bifundako osudimi isi ole hakaj te lel pokinipe vašo škodipe e thematar.

Miškipe thaj thanesko bešipe

Dženo 39

Ovela garantirime o haqkaj e mestipasko ko miškipe thaj thanesko bešipe, sar thaj o hakaj te ovel džaipe katar i Crna Gora.

O mestipe e miškipasko, thaneske bešipasko thaj džaipasko katar i Crna Gora šaj te ovel limitirime te isi trubutnipe vašo legardipe e došalkeripaske procedurako, činavdipe e buhlipasko e infekciange nasvalipango vaj kana isi sebestora vašo arakhipa e Crna Gorako.

O miškipe thaj o thanardipe e avralphuvalengo si lačardo e zakonesa.

Hakaj ko privatnipe

Dženo 40

Sako manuše isi hakaj te ovel ole patjivipe ko privatnikano thaj familiako dživdipe.

O suvereniteto e kheresko

Dženo 41

O kher si suvereno.

Nijekh našti bizi decizia e sudoski te xulel ano kher vaj aver than e kheresko mamuj i volja oleske isutnesko thaj athe te kerel rodipe.

I oficialno persona šaj te xulel ano aver kher vaj kheresko than thaj bizo decizipe e sudosko thaj te kerel rodipe bizo tasdivoja/svjedoka te si trubutno vašo činavipe e keripasko došalkeripasko akto, direktikano astaripe e manušesko savo kerda došalkeripasko akto vaj vašo ikaldipe e manušengo vaj isipasko.

Garavdipa e lilengo

Dženo 42

Biphago si o hakaj e garavdipasko e lilengo, telefonengo vakerdipango thaj aver komunikaciake resursengo.

Katar o čekartipe e biphagipasko e garavdipasko e lilengo, telefonenge vakerdipango vaj aver komunikaciake resursengo šaj te ovel averdipe sade kana isi decizia e sudostar, te si kodova trubutno vašo legardipe e došalkeripaske procedurako vaj pale te isi sebepora vašo arakhipe e Crna Gorako.

Evidentoja e personake

Dženo 43

Ovena arakhle e evidentoja e personake.

Bidendo si o labardipe e personake avral o kerdipe savenge si ola khedime.

Sako manuše isi hakaj te ovel pendžarkerdo e evidentonca savenge ovena khedime e evidentoja save so si khedime vašo lesko personaliteto thaj hakaj ko sudosko arakhipe ani čipota kana isi bilačhipe kerdo kodolestar.

Azilesko hakaj

Dženo 44

Avralphuvako manuš save so isi funda katar o paldipe vaši leski rasa, čhib, konfesia vaj preperipe varesave naciake vaj grupake vaj pale vaše poltikane patjavipa šaj te rodel azilo ani Crna Gora.

Avralphuvako manuš našti te ovel paldime katar i Crna Goravaši leski rasa, čhib, konfesia vaj preperipe varesave nacionalnikane preperipaske, te isi ole riziko te ovel osudime ki meripaski sankcia, tortura, bimanušikano teljardipe, paldipe vaj pale seriozno phagipe e hakajengo save so ovena garantirime akale Konstitucionalesa.

O avralphuvako manuš šaj te ovel paldime katar i Crna Gora ki funda e deciziako katar o autorizirime organo thaj e zakonesa xramome procedura.

3. POLITIKANE HAKAJA THAJ MESTIPA

Alusaripasko hakaj

Dženo 45

Hakaj te alusarel thaj te ovel alusardo isi e themutne e Crna Gorako savo so pherda 18 berš e dživdipasko thaj isi ole majhari duj berš thanardipe ani Crna Gora.

Alusaripasko hakaj ovela kerdo ane alusaripa.

Alusaripasko hako si generalnikano thaj jekhutno.

E alusaripa si mestutne thaj direktikane, a o alusaripe si garavdo.

Mestipe e gindipasko, minsako thaj konfesiako

Dženo 46

Sakone manušeske ovela garantirime o hakaj te ovel ole mestipe ke gindipa, minsipa thaj konfesia, sar thaj o hakaj te averkerel i konfesia vaj o patjavipe thaj mestipe korkoro vaj ko khedipe e averenca, putarde vaj privatnikane te vakerel i konfesia vaj o patjavipe e molitvasa, vakerdipasa, e adetenca vaj ritualenca.

Nijekhe manuše nane ole obligacia te vakerel vaše peske konfesiake vaj aver patjavipa.

O mestipe ovela vakerdo prekal e patjavipaske gindipa šaj te oven limitirime sade te si kodova trubutno vašo arakhipe e dživdipasko thaj sastipasko e manušengo, putarde ničesko thaj šandipasko, sar thaj aver hakaja save so si garantirime e Konstitucionalesa.

Mestipe vakerdipasko

Dženo 47

Sako manuš isi ole hakaj ko mestipe e vakerdipasko vakeripasa, xramome lavesa, pikturasa vaj avere čhanesa.

Hakaj mestipasko ko vakerdipa šaj te ovel limitirime sade e hakajesa e averesko ko digniteto thaj čhamipe thaj te ulo džungardo o putardo moralo vaj o arakhipe e Crna Gorako.

Dendo rovdipe e minsake

Dženo 48

Sako manuše isi ole hakaj ko rovdipe e minsako.

Nijekh nane ole obligacia mamuj peske konfesiake vaj patjavipasko te pherel maripaski vaj aver obligacia savi so phandela labaripe e armako/oružja.

Mestipe e nevipango

Dženo 49

Ovela garantitime o mestipe e nevipango thaj aver tipoja e informaciengo.

Ovela garantirime hakaj te ovel, bizo ojavakerdipe, fundirime nevipa thaj aver resursoja e informiripaske, uzal o xramovipe kori o autorizirime organo.

Ovela garantirime o hakaj ko dendo džovapi thaj hakaj ko lačharipe e xoxavipasko, bipherde vaj bičačikane dende informacie savenca ovena phagerde nekaske hakaja vaj interesu thaj hakaj ko deipe e škodako dendo palo ikaldipe e xoxavnikane evidentongo vaj informacie.

Bidendipe e cenzurako

Dženo 50

Ani Crna Gora naj cenzura.

O autorizirime sudo šaj te činavel e informacie thaj e idee dromesa e putarde informacienca sade te si trubutno vašo: činavdipe e akharipasko ko zoresa rumipe e Konstitucionalleske zurarde sistemasko, arakhipe e teritorialnikane integritetosko e Crna Gorako; činavdipe e propagiripasko e maripasko vaj deipe zor te ovel bilačhipe vaj kerdipe e došalkeripasko akto; činavdipe e propagiripasko e rasako, nacionalnikano thaj konfesiako bimangipe vaj diskriminacia.

Resipe dži informacia

Dženo 51

Sakone manuše isi hakaj te resel dži informacia sava so isi e themake organoja vaj organizacia savi so kerela putarde autoriziripa.

Hakaj ko resipe e informaciengo šaj te ovel limitirime te si ano interesu e: arakhipaske e dživdipasko; putardo sastipe; moralo thaj privatnipe; legardipe e došalkeripaske procedurako; arakhipe e Crna Gorako, monetarnikani thaj ekonomikani politika.

Mestipe e khedipasko

Dženo 52

Ovela garantirime o mestipe e šandipaske khedipasko, bizo dendo ojavakerdipe, anglederutne rodipasa katar o autorizirime organo.

Mestipe e khedipasko šaj te ovel tikne vramake limitirime e deciziasa e autorizirime organostar vašo činavdipe e biničipasko vaj kerdipe e došalkeripaske aktoja, phagipe e sastipasko, moralesko vaj vašo arakhipe e manušengo thaj isipasko, ano jekhajekhipe e zakonesa.

Mestipe e uniipasko

Dženo 53

Ovela garantirime o mestipe e politikane, sindikalnikane thaj aver uniipasko thaj kerdipasko buti, bizo ojavakerdipe, e xramovipasa kori o autorizirime organo.

Nijekh našti zoresa te ovel dženo ko disavo khedipe.

I them dela dumo e politikane thaj aver khedipange, kana kodoleske isi putardo interesos.

Bidendipe e organiziripasko

Dženo 54

Bidendo si o politikano organiziripe ane themake organoja.

O krisaro/sudija ko Konstitucionalnikano sudo, sudija, themako došalkerutno thaj olesko telo došalkerutno, arakhutno e manuškane hakojengo thaj e tromalipango, dženo ko Konsilo e Centralnikane bankako, dženo ko Senato e Themake revizornikane instituciako, profesionalnikano preperutno e Armiako, Policiako thaj aver ofisoja e arakhipaske našti te ovel dženo e poltikane organizaciengo.

Bidendo si o politikano organiziripe thaj keripe buti e avralphuvake manušengo thaj e politikane organizaciengo savengo bešipe si avrial e Crna Goratar.

Bidendipe e keripasko buti thaj fundiripasko

Dženo 55

Bideno si o keripe buti e poltikane thaj aver organizaciengo save so si dromarde ko zoresko phagipe e konstitucionalnikane sistemasko, phagipe e terotrialnikane sahnipasko e Crna Gorako, phagipe e dende mestipasko thaj hakajengo vaj sikavdipe e nacionalnikane, rasake, konfesiake thaj aver bikamipa vaj bitolerancia.

Bidendo si o fundiripe e garavde subverzivnikane organizaciengo thaj biregularnikane armiengo.

Hakaj vakerdipasko dži e internacionalnikane organizacie

Dženo 56

Sakone isi hakaj te del vakerdipe dži e internacionalnikane organizaciengo vašo arakhipe e hakajengo thaj e tromalipango save so si garantirime e Konstitucionalnesa.

Hakaj e vakerdipasko

Dženo 57

Sakone manuše isi hakaj individualnikane vaj avere manušenca te rodel e themake organostar vaj organizaciatar sava so isi putarde autoriziripa thaj te ovel oleske dendo džovapi.

Nijekh našti te ovel akhardo ko obligaciripe, thaj te cidel aver škodipaske palpalunipa vaše poze dende ano rodipe, numa kana kodolesa kerela došalkeripasko akto.

4. EKONOMIKANE, SOCIALNIKANE THAJ KULTURNIKANE HAKAJA THAJ MESTIPA

Isipe

Dženo 58

Ovela garantirime o hakaj e isipasko.

Nijekh našti te ovel ikaldo vaj limitirime e hakajestar isipasko, numa kana kodova si e rodipa save so si putarde interesosko, uzal o hakajengo deipe.

E natirialnikane barvalipa thaj e šukaripa ano generalnikano labardipe si ano themako isipe.

Preduzetništvo

Dženo 59

Ovela garantirime o mestipe ko preduzetništvo.

O mestipe ko preduzetništvo šaj te ovel limitirime sade kana si trubutno vašo arakhipe e sastipaskor e manušengo, dživdipasko maškaripe, e naturalnikane barvalipa, kulturako kustikipe vaj arakhipe e Crna Gorako.

Hakaj e kustikipasko

Dženo 60

Ovela garantirime o hakaj e kustikipasko.

Hakaja e avralphuvutnengo

Dženo 61

Avralphuvako manuš šaj te ovel subjekto e hakajengo e isipasko ano jekhajekhipe e zakonesa.

Hakaj e butipasko

Dženo 62

Sakone isi hakaj ki buti, ko tromalo alusaripe e keripasko buti thaj profesia, ke hakajutne thaj humanikane šartia thaj ko arakhipe e vramako ko bibutjarnipe.

Bidendipe e butikeripasko e zorasa

Dženo 63

Bidendo si o butikeripe e zorasa.

Butikeripe e zorasa si: buti savi so si phandli e ikerdipasa e sankciangoro ko phandlipe; keripe buti kana si ki armia vaj servisoja save so si ko than sar olake butja; buti savi so si rodime ani čipota kana isi kriza vaj bibaxtalipe savi so si riziko e manuškane dživdipango vaj isipasko.

Hakoja e butikerutnenge

Dženo 64

E butikerutne isi olen hakaj ko džovapime pokinipe.

E butikerutne isi olen hakaj ki limitirime butjarni vrama thaj pokime dajanipe.
E butikerutne isi olen hakaj ko arakhipe ki buti.
E terne, džuvlja thaj invalidoja hošinena ulavdo arakhipe ki buti.

Socialnikano konsilipe

Dženo 65

I Socialnikani situacia e butikerutnengiri ovela jekhajekh kerdi e Socialnikane konsilosa.

O Socialnikano konsilo kerena e prezententoja e sindikatengoro, butideutne thaj i Radži.

Štrajko

Dženo 66

E butikerutne isi olen hakaj ko štrajko.

Hakaj ko štrajko šaj te ovel limitirime e butikerutnenge ki Armia, policia, themake organoja thaj e putarde ofisoja ano resipe e arakhipasko taro putardo interesu, ano jekhajekhipa e zakonesa.

Socialnikano osiguripe

Dženo 67

Socialnikano osiguripe e butikerutnengo si obligaciako.

I them savi so arakhela materialnikano sigurnipe e simenge save so si bikabilime baši buti/našti te keren buti thaj nane olen resursoja dživdipaske.

Arakhipe e personengo saven isi invaliditeto

Dženo 68

Ovela garantirime o ulavdo arakhipa e personengo saven isi invaliditeto.

Sastipasko arakhipe

Dženo 69

Šakone isi hakaj ko sastipasko arakhipe.

Čhavo, khamni, phuro manuš thaj persona sava isi invaliditeto isi olen hakaj ko sastipasko arakhipe katar e putarde dende love, te na lena kodova pali aver funda.

Arakhipe e xardžutengo

Dženo 70

I them arakhela e xardžutnen.

Bidende si e butja savenca ovela phagerdo o sastipe, arakhipe thaj o privatnipe e xardžutnengo.

Prandin

Dženo 71

I prandin šaj te ovel phandli sade kana isi mestipasko mangipe e džuvljako thaj e muršesko.

I prandin ovela fundirime ko jekhajekhipa e prandime manušengo.

Familia
Dženo 72

I familia hošinela ulavdo arakhipa.
E daja/dada si obligaciasa te arakhen e čhaven, te den olinge educiripe thaj sikljovipe.
E čhave si obligaciasa te arakhenpeskere dajen/daden savenge trubul dendo dumo.
E čhave biame avrial e prandinatar isi olen jekh hakaja thaj obligacie sar thaj e čhave ani prandin.

Arakhipe e dajako thaj e čhavesko
Dženo 73

I daj thaj o čhavo isi olen ulavdo arakhipe.
I them kerela šartia savenca ulo dendo primato ko bianipe e čhavengo.

Hakaja e čhavage
Dženo 74

O čhavo hošinela e hakaja thaj e tromalipa misalutne oleske baripaske thaj beršipaske.
O čhaveske ovela garantirime ulavdo arakhipe taro psihologikano, fizikano, ekonomikano thaj sakova aver labardipe vaj pale bilačo keripe buti.

Sikljovipe
Dženo 75

Ovela garantirime o hakaj e sikljovipasko telo jekh šartia.
O fundavno sikljovipe si obligaciasa thaj bilovengo.
Ovela garantirime i autonomia e univerzitetongi, učeškolake thaj skientikane instancengo.

Tromalipe e kreativipasko
Dženo 76

Ovela garantirime o mestipe e skientikane, kulturnikane thaj artikane kreativipasko.
Ovela garantirime o ikaldipe e skientikane thaj artikane lilengo, skientikane rodljaripango thaj tehnikane nevipango, a olinge kreatorengi thaj moralnikane thaj isipaske hakaja.

Skiencia, kultura thaj arti
Dženo 77

I them dela dumo vašo barjovipe e sikljovipasko, skientiako, kulturako, sportesko, fizikane thaj tehnikane kulturako.
I them arakhela e skientikane, kulturnikane, artikane thaj historikane baripena.

Arakhipe e naturalnikane thaj kulturalnikane kustikipasko
Dženo 78

Sako si obligaciasa te arakhel e naturako thaj kulturako kustikipe taro generalnikano interesu.
I them arakhela e naturaki thaj kulturnikano kustikipa.

5. ULAVDE- MINORITETENGE HAKAJA

Arakhipe e identitetosko

Dženo 79

E Preperutne e minoritetenge selengo thaj aver minoritetnikane nacionalnikane khedipa ovela garantirime sa e hakaja save so šaj te labaren individualnikane thaj ani khedin e averenca:

1) ko sikavdipe, arakhipe thaj putardo sikavdipe e nacionalnikane, etnikane, kulturnikane thaj konfesiake ulavdipa;

2) ko alusaripe, labardipe thaj putardo vakerdipe e nacionalnikane simbolongo thaj barokerdipe e nacionalnikane bare divengo;

3) ko labaripe e peske čhibako thaj lilesko ano privatnikano, putardipasko thaj oficialnikano labardipe;

4) ko sikljovipe ki peski čhib thaj lil ane themake institucie thaj ke sikljovipaske programe save so astarena thaj historia thaj kultura e preperutnentni tare minoritetnikane sela thaj aver minoritetnikane nacionalnikane khedipa;

5) ane maškaripa saven isi baro leipe than e dživdutnengo ke organoja tari lokalnikani korkoriradžin, themake thaj sudoske organoja save so legaren i procedura thaj ki čhib e minoritetnikane selenge thaj aver minoritetnikane khedipango;

6) te fundirinen sikljovipasko, kulturnikano thaj konfesiako khedipe materialnikane dende dumesa e themake;

7) pesko personalno anav thaj familiako anav te xramonen thaj labaren ki peski čhib thaj lil ane oficialnikane dokumentoja;

8) ane maškaripa savende isi baro gin e leipaske thanesko e dživdutnengo ke lokalnikane tradicionalnikane lokalnikane anava, anava e ulicengo thaj kupatnjengo, sar thaj topografikane nišania te ovel xramome thaj ki čhib e minoritetnikane selengo thaj aver minoritetnikane nacionalnikane khedipango;

9) ko autentikano autoriziripe e parlamentosko e Crna Gorako thaj e khedina jekhinake e lokalnikane korkoriradžinake ane save isi baro kotor e dživdutnendar, sar so dela o principo katar i afirmativnikani akcia;

10) ko jekhethano autoriziripe ane putarde ofisoja, organoja e themake radžako thaj lokalnikani korkoriradžin;

11) ko informiripe ke peskiri čhib;

12) te keren thaj ikeren kontaktoja e dizutnenca thaj e khedipanca avrial katar i Crna Gora savenca isi olen jekhethano nacionalnikano thaj etnikano kustikipe, kulturnikano-historikano palpalunipe, sar thaj konfesiake patjavipa;

13) kio fundiripe e konsilesko bašo arakhipe thaj anglipe e ulavde hakajengo.

Bidendipe e asimilaciako

Dženo 80

Bidendo si o zoresko asimiliripe e preperutnengo e minoritetengo selengo thaj aver minoretnikane nacionalnikane khedipa.

I them si obligaciasa te arakhel e preperutnen e minoritetnikane selengo thaj aver minoritetnikane nacionalnikane khedipango tare sa e forme e zoreskere asimilaciatar.

6. ARAKHUTNO E MANUŠIKANE HAKAJENGO THAJ MESTIPANGO

Dženo 81

Arakhutno e manušikane hakajengo thaj mestipasko ani Crna Gora si korkorutno thaj biathinalo organo savo so lela sa e mjere bašo arakhipa e manušikane hakajengo thaj mestipasko.

Arakhutno e manušikane hakajengo thaj mestipasko kerela funkcia ki funda e Konstitucionalneski, zakonengi thaj zurarde internacionalnikane phandle lava, ikerindo pes thaj ke čekatipa e čačipasko thaj hakajipasko.

O arakhutno e manušikane hakajengo thaj mestipasko ovela anavkerdo ki vrama taro šov čhona thaj šaj te ovel kontramandatorime ane čipote save dikhela o zakono.

KOTOR TRINTO LAČHARIPE E RADŽAKO

1. PARLAMENTO E CRNA GORAKO

Autoriziripe

Dženo 82

Parlamento:

- 1) anela o konstitucionalo;
- 2) anela e zakonoja;
- 3) anela e aver xramovina thaj generalnikane aktoja (decizie, phandle lava, rezolucie, deklaracie thaj rekomendacie);
- 4) anela decizia vaši maripaski thaj avralničali situacia;
- 5) anela budžeto thaj agorutno računo e budžetesko;
- 6) anela strategia vaši nacionalnikano arakhipe thaj i strategia e arakhipaski;
- 7) anela plano vašo barjovipe thaj thanesko plano e Crna Gorako;
- 8) anela decizia vašo labaripe e jekhinengo e Armiake e Crna Gorake ane internacionalnikane takatoja;
- 9) lačharella o sistemo e themake vastaripasko;
- 10) kerela supervizia upral i Armia thaj e arakhipaske ofisongo;
- 11) xramonela themako referendumo;
- 12) alusarella thaj kontramandatorinela e prezidento thaj e dženen ki Radži;
- 13) alusarella thaj kontramandatorinela e prezidentoe Uče sudosko, prezidentosko thaj e sudiengo ko Konstitucionalnikano sudo;
- 14) anavkerela thaj kontramandatorinela: majučo themako došalkerutne, arakhutne e manušikane hakojengo thaj mestipasko; guvernoro ki Centralnikani banka e Crna Goraki; prezidento thaj džene ko Senato e Themake revizornikane institucienjo thaj aver legarutne e funkciengo save so si terminirime e zakonesa;
- 15) anela decizia vaše imutetnikane hakaja;
- 16) dela amnestia;
- 17) zurarella e maškarmutne phandle lava;
- 18) putarella e putarde reimoja thaj anela decizia vašo leipe kreditoja e Crna Gorake;

- 19) anela decizia vašo deipe e themake isipaske upral e baripena save si terminirime e zakonesa;
- 20) kerela thaj e aver butja zurarde e Konstitucionalesa thaj e zakonesa.

Saikerin e Parlamentoski

Dženo 83

O Parlamento kerena e deputatia save so ovena alusarde direktikane, ki funda e generalnikane thaj jekhutne alusaripangere hakojeno thaj e garavde avazideipasa.

O Parlamento isi ole 81 deputato.

Mandato e Parlamentosko

Dženo 84

O Mandato e Parlamentosko si štar berš.

O Parlamento šaj te čhina vel peski buti angli vrama saveske si alusardo thaj kodova e mukhipasa vaj pale e xarnjarde mandatoso e Parlamentosko.

O mandato e Parlamentosko nakhela vaši vrama e maripasko vaj avralničesko hali, a o mandato ovela olake lungardo majdur 90 divesa palo ačhovipe e trujalipango save so ande kodova hali.

Ko bahani e prezidentosko e Crna Gorako, i Radži vaj majhari 25 deputatia, o Parlamento šaj te xarnjarel o mandato.

Hakaja thaj obligacia e deputatengi

Dženo 85

O deputato ovela terminirime thaj dela avazi palo pesko patjavipe.

O deputato isi ole hakaj i deputatoski funkcia te kerel profesionalno.

Imuniteto

Dženo 86

O deputato hošinela imuniteto.

O deputato našti te ovel akhardo ki došalkeripaski vaj aver obligacia vaj pale phandlo vašo kerdo gindipe vaj deipe avazi ki peski deputateski funkcia.

Mujal o deputato našti te ovel vazdime došalkeripasko proceduripe, thaj našti te ovel kerdo phandlipe, bizo ojavakerdipe e Parlamentosko, numa te si arakhlo ko keripe e došalkeripasko akto saveske si anglodiklho sankcioniripe ano roko savo si bareder tare pandž berš phandlipe.

O imuniteto, sar thaj o deputato isi e: prezidento e Crna Gorako, presidente thaj e dženen ki Radži, prezidento ko Majučo sudo, prezidento thaj sudie e Konstitucionalnikane sudosko, majučo themako došalkerutno.

Ačhovipe e mandatosko e deputatosko

Dženo 87

E deputatoske ačhovela o mandato anglo nakhipe e vramako saveske si alusardo:

- 1) e deipasa e kontramadatiripasko;
- 2) te isi hakome decizia e sidosko savo so si ani bizišartengi sankcia phandlipe taro majhari šov masekoja;
- 3) te si hakome deciziasa cidime vašo butjako kapaciteto;
- 4) e ačhovipasa e butjako e crnagorake themuntipasko.

Konstituiripe e Parlamentosko

Dženo 88

Jekhto bešipe e nevealusarde saikeripasko e Parlamentosko akharela o prezidento e Parlamentosko thaj ikerela majbut dži 15 divesa taro dive kana si ikalde e agorutne rezultatoja e alusaripaske.

Prezidento thaj teloprezidento e Parlamentosko

Dženo 89

O parlamento isi ole prezidento thaj jekh vaj pobuter teloprezidentoja save so alusardovena katar pesko saikeripe ani vrama katar e štar berš.

O prezidento e parlamentosko prezentirinela o Parlamento, akharela o Parlamento ke bešina thaj kerela prezidentipe, dikhela o labaripe e butjarne lilesko e parlamentosko, xramonela alusaripa e prezidentosko e Crna Gorako thaj kerela aver butja save si zurarde e Konstitucionalesa, zakonesa thaj e butjarne lilesa e parlamentosko.

O teloprezidento lela o than e prezidentosko ki buti e Parlamentosko kana vov našti te kerel kodova vaj kana vov dela oleske te kerel kodova.

Bešipe e Parlamentosko

Dženo 90

O parlamento kerela buti ke ničale thaj avralničale bešipa.

O ničalo bešipe ikerdovela duj far ano berš.

O jekhto ničalo bešipe lela te ovel kerdo ano jekhto butjarno dive katar o marto thaj si ovela kerdo dži agor e julesko, a aver o jekhto dive ano oktobro thaj ovela kerdo dži agor e decembaresko.

O avralničalo bešipe ovela kerdo ko rodipe katar o prezidento e Crna Gorako, radžako vaj majhari trintorin e gindosatar e deputatendar.

Decizipe

Dženo 91

O parlamento anela decizia e butipasa e avazendar saven so isi katar e resle deputatoja ki bešin savate lena than pobuter tare ekvaš e deputatendar, te naj Konstitucionalesa aver terminirime.

Pobuter avazia sa e deputatengo ko Parlamento anena zakonoja savenca ovela lačhardo: o čhani e realiziripasko e tromalipasko thaj e hakajengo e dizutnengo, crnagorako themutnipe, referendumo, materialnikane obligacie e dizutnenge, themake simboloja thaj labardipe e themake simobolongo, arakhipe, armia, fundiripe, pašakeripe thaj činavipe e komunengo; dela vakerdipe vašo maripasko thaj avralničalo hali; anela thanesko plano; anela butjako lil e Parlamentosko; anela decizia vašo xramovipe e themake referendumesko; anela decizia vašo xarnjaripe e mandatosko; anela decizia vašo kontramandatiripe e prezidentosko e Republikako; alusarela thaj kontramandatirinela e prezidento thaj e dženon ki Radži thaj anela decizia vašo patjavipe e Radžako; alusarela thaj kontramandatirinela e prezidento e Majuče sudosko, prezidento thaj e sudien ko Konstitucionalnikano sudo, anavkerela thaj kontramandatirinela e arakhutnen e manuškane hakajengo thaj tromalipango.

O Parlamento anela decizia 2/3 e butipasa katar sa e deputatoja vaše zakonoja savenca ovela lačhardo o alusaripasko sistemo thaj e isipaske hakaja e avralphuvutnengo.

Ano jekhto avazideipe 2/3 e butipasa thaj ando dujto avazideipe katar sa e deputatia majxari palo trin masekoja, o Parlamento anela decizia vaše zakonoja savenca ovela lačhardo o čhani e realiziripasko e isipaske minoritetenge hakaja thaj o labardipa e jekhinake e Armiake ande internacionalnikane takatia.

Mukhipe e Parlamentosko

Dženo 92

O Parlamento ovela mukhlo, te na uli alusardi i Radži ano roko taro 90 divesa taro dive kana o prezidento e Crna Gorako jekhto fare denda bahani e mandatareske.

O Parlamento lungo vrama te na kerela e autorizipa zurarde e Konstitucionalesa, i Radži šaj, kana ka šunel e gindipa e prezidentoske ko Parlamento thaj e prezidentongo ke kluboja e deputatengo ano Parlamento, te mukhen o Parlamento.

O Parlamento šaj te ovel mukhlo e dende deciziasa katar o prezidento e Crna Gorako.

O Parlamento našti te ovel mukhlo vaši vrama kana isi maripasko vaj avralničalo hali, te si vazdime procedura vašo deipe avazia vašo bipatjavipe, sar thaj na ane jekhto trin čhona katar o konstituiripe thaj trin čhona anglo nakhipe e mandatesko.

O prezidento e Crna Gorako xramonela alusaripa palo jekhto aver dive palo mukhipe e Parlamentosko.

Deipe bahani pale zakonoja thaj aver aktoja

Dženo 93

Hakaj ko deipe bahania ko zakonoja thaj aver aktoja isi e Radža thaj e deputato.

Hakaj ko deipe e bahanesko ko zakono isi thaj e šov mile alusarutnen, prekal e deputaten saven so ka autorizirinel.

Bahani vašo xramovipe e themake referendumesko šaj te den: majhari 25 deputatoja, prezidento e Crna Gorako, Radži vaj majhari 10% dizutne saven so isi alusaripasko hakaj.

Anipe decizia vaše zakonoja

Dženo 94

O prezidento e Crna Gorako si obligaciasa te anel decizia vašo zakono ano roko taro efta divesa taro dive kana ka ovel leljardo o zakono, vaj pale majhari ano roko tare trin divesa kana si o zakono lelo pali sigutni procedura vaj pale o zakono te iranel ano Parlamento ko palutno decizipe.

O prezidento e Crna Gorako di obligaciasa te anel decizipe ko pale ande avazesa zakono.

2. PREZIDENTO E CRNA GORAKO

Autoriziripe

Dženo 95

O Prezidento e Crna Gorako:

- 1) prezentiranela e Crna Gora ani phuv thaj avrial olatar;
- 2) komandinela e Armiasa upral i funda e deciziako ko Konsilo vašo arakhipe;
- 3) dende deciziasa anela e zakonoja;
- 4) xramonela alusaripa vašo Parlamento;

- 5) dela bahani e Parlamentoske; mandataro vašo saikeripe e Radžako, palo vakerdo lafikeripe e prezententonca tare politikane partie autorizirime ano parlamento; prezidento thaj sudie ko Konstitucionalnikano sudo thaj arakhutne e manuškane hakojengo thaj mestipasko;
- 6) dela pozicia thaj kontramandatinela e ambasadoren thaj e šefen ke aver diplomatikane filiale e Crna Gorake avrial olatar, ko bahani e Radžako thaj ko gindipe e komitetesko ko Parlamento savo si autorizirime vaše internacionalnikane relacie;
- 7) lela akreditivnikane thaj kontramandatiripaske lila e avralphuvake diplomatikane prezententonge;
- 8) dela odlikovanja thaj priznanja e Crna Gorake;
- 9) dela pomilovanja;
- 10) kerela thaj aver butja zurarde e Konstitucionalesa vaj zakonesa.

Alusaripe

Dženo 96

O prezidento e Crna Gorako ovela alusardo ki funda e generalnikane thaj jekhutne alusaripasko hakaj, direktikane thaj garavde avazideipasa.

Vašo prezidento e Crna Gorako šaj te ovel alusardo crnagorako themutno save so isi thanardipe ani Crna Gora majhari 10 berš ane palune 15 berš.

O alusaripe e prezidentosko ki Crna Gora ovela xramome taro prezidento e Parlamentosko.

Mandato

Dženo 97

Prezidento Crna Gorako ovela alusardo ko pandž berš.

Jekh sima šaj te ovel prezidento e Crna Gorako majbut duj far.

O prezidento e Crna Gorako ovela kerdo e inauguraciasa ko dive kana ka del sovli angle deputatoja ando Parlamento.

O mandato e prezidentosko te nakhela vaši vrama kana isi maripasko vaj avralničalo hali ovela lungardo majdur dži 90 divesa palo ačhovipe e trujalipaske save so kerde kodova hali.

O prezidento e Crna Gorako našti te kerel aver putardi funkcia.

Ačhovipe e mandatesko

Dženo 98

O mandato e prezidentosko e Crna Gorako ačhovela kana ka ačhol i vrama savake si alusardo, e kontramandatiripasa, te si savramake činavdo te kerel peski obligacia sar prezidento thaj kontramandatiripe.

O Prezidento dela džovapi vašo phagipe e Konstitucionalesko.

I procedura vašo zurardipe kerda vaj na phagipe e Konstitucionalesko šaj te ovel vazdime o Parlamento ko bahani tari majhari 25 deputatoja.

O bahani vašo vazdipe e procedurako ko Parlamento dela o prezidento e Crna Gorako ko olesko vakerdipe.

I decizia vašo isipe ja nanipe e phagipasko e Konstitucionalesko anela o Konstitucionalnikano sudo thaj bizo prolongiripe dela informacia kodoleske thaj dela e Parlamentoske thaj e prezidentoske e Crna Gorako.

E prezidento e Crna Gorako o Parlamento šaj te kontramandatirinel kana o Konstitucionalnikano sudo dela zurardipe kaj phaglja o Konstitucionalo.

Keripe e funkciako ani čipota kana isi bidendipe vaj ačhovipe e mandatesko

Dženo 99

Ani čipota kana isi ačhovipe e mandatosko e prezidentosko e Crna Gorako, dži o alusaripe e neve prezidentosko, sar thaj ani čipota kana isi tikne vramako bidendipe o prezidento te našti te kerel peski funkcia, kodoja funkcia kerela o prezidento e Parlamentosko.

3. RADŽI E CRNA GORAKI

Autoriziripe

Dženo 100

Radži:

- 1) legarela i andruni thaj avrutni politika e Crna Goraki;
- 2) kerela e zakonoja, aver xramovipa thaj e generalnikane aktoja;
- 3) anela dekretoja, decizie thaj aver aktoja vašo egzekutivipe e zakonesko;
- 4) phandela internacionalnikane phandle lava;
- 5) dela bahan plano vašo barjovipe thaj thanesko planiripe e Crna Gorako;
- 6) dela bahani vašo budžeto thaj agorutno račun o budžetesko;
- 7) dela bahani vašo strategija ko nacionalnikano arakhipe thaj nacionalnikano arakhipe thaj strategija e arakhipaski;
- 8) dela decizia vašo angigaripe e themako thaj kerdipe e diplomatikane thaj konzularnikane relacie e avere themenca;
- 9) dela bahani e ambasadoreng e thaj e šefonge e diplomatikane filialengo e Crna Gorake avrial olatar;
- 10) kerela thaj aver butja zurarde e Konstitucionalesa vaj zakonesa.

Dekreto e zakoneske takatenca

Dženo 101

I radži šaj, ani vrama kana isi maripasko vaj avralničalo hali, te anel dekreto e zakoneske takatenca, o Parlamento te nane ano šajdipe te kerel bešipe.

I radži si obligaciasa o dekreto e zakoneske takatonca te del e Parlamentoske ko zurardipe kana o Parlamento ka ovel ko šajdipe te arakhel pes.

Saikeripe e Radžako

Dženo 102

I Radži kerena prezidento, jekh vaj pobuter teloprezidentoja thaj ministroja. O prezidento e Radžako prezentirnela i radži thaj vastarela olake butjasa.

Alusaripe

Dženo 103

O prezidento e Crna Gorako dela bahani vašo mandataro ano roko taro 30 divesa kana ovela konstituirime o Parlamento.

Mandataro vašo saikeripe e radžako dela e Parlamentoske peski programa thaj dela bahani vašo saikeripe e Radžako.

I programa e mandatareski thaj o bahani vašo saikerin e Radžako ko parlamento anela decizia ki jekh vrama.

Bipašaripe e funkciako

Dženo 104

O prezidento e Radžako thaj o dženo e Radžako našti te keren deputatengi thaj aver funkcia, thaj na profesionalnikano te kerel aver butikeripe.

Kontramandatiripe thaj ikaldipe

Dženo 105

I radži thaj dženo e Radžako šaj te den kontramandatiripe.
Kontramandatiripe e prezidentoski e Radžako si thaj kontramandatiripe e Radžake.
O prezidento e radžako šaj te del bahani e Parlamentoske te kontramandatirinel e džene e Radžake.

Pučipe e patjavipasko

Dženo 106

I Radži šaj ano parlamento te del pučipe peske patjavipasko.

Pučipe e bipatjavipasko

Dženo 107

O parlamento šaj te del bipatjavipe e Radžake.
Bahani te ovel dendo avazi vašo bipatjavipe e radžake šaj te den majhari 27 deputatoja.
I radži te lelja patjavipe, e xramutne našti te den nevo bahani vašo deipe avazipe vašo bipatjavipe anglo nakhipe e rokosko taro 90 divesa.

Interpelacia

Dženo 108

Interpelacia vašo dikhipe e terminirime pučipango vaši buti šaj te den majhari 27 deputatia.

I Interpelacia ovela dendi ani xramome forma thaj trubiul te ovel ola faktongo vakerdipa.

I radži dela džovapi ano roko taro 30 divesa taro dive kana voj lelja i interpelacia.

Parlamentarnikano rodljaripa

Dženo 109

O Parlamento šaj, ko bahanimajhari 27 deputatengo, te formirinel anketikano komiteto vašo khedipe e informaciengo thaj faktongo vaše čipote save so si ki relacia e themake organonca.

Ačhovipa e mandatesko

Dženo 110

I radži ačhavela pesko mandato: e činavdipasa e mandatosko ko Parlamento, e deipasa e kontramandatoripasko, kana ka našalel o patjavipe thaj te denda budžeto dži o 31 marto e budžeteske beršeske.

I radži savake ačhilo o mandato kerela peski buti dži o alusaripe e Radžako ano nevo saikerdipe.

I radži savake si ačhavdo o mandato našti te mukhel o Parlamento.

Themaki vastarin

Dženo 111

E butja e themake vastarinake keren e ministeripa thaj e aver organoja e vastarinake.

Legardipe thaj patjavipe e butjengo

Dženo 112

Disave butja e themake vastarinengo šaj te oven zakonesa legarde ko lokalnikano korkororadžipe vaj aver juristikani sima.

Disave butja e themaki vastarin šaj te oven legarde e dikhipasa e Radžako ki lokalnikani korkoriradžin vaj aver juristikane simake.

4. LOKALNIKANI KORKORIRADŽIN

Čhani činavipasko

Dženo 113

Ani lokalnikani korkoriradžin ovela dendi decizia direktikane thaj prekal e mestutne alusarde prezententvoja.

Hakaj ki lokalnikani korkoriradžin astarela o hakaj e dizutnenge thaj e prganongo ki lokalnikani korkoriradžin te lačharen thaj vastaren e terminirime putarde thaj aver butja, ki funda e personalnikane obligaciako thaj ano intereso e lokalnikane dživdutnengo.

Forma e lokalnikane korkoriradžinako

Dženo 114

Fundavni forma e lokalnikane korkoriradžinako si i komuna.

Šaj te oven fundirime thaj aver forme e lokalnikane korkoriradžinake.

Komuna

Dženo 115

I komuna isi ola forma sar juristikani sima.

I komuna anela o statuto thaj e generalnikane aktoja.

E organoja si o parlamento thaj o prezidento.

Isipaske autoriziripa thaj finansiripa

Dženo 116

I komuna kerela terminirime isipaske autoriziripa e butjenge save so si ani themako isipe so si ano jekhajekhipa e zakonesa.

I komuna isi ola pesko isipa.

I komuna finansirinela katar peske ande love thaj katar e resursoja e themake.

I komuna isi ola budžeto.

Suvereniteto

Dženo 117

I komuna si suvereno ano keripe peskere autoriziripango.

I radži šaj te mukhel o parlamento e komunako, vaj pale te kontramadatirinel e prezidento sade o parlamento e komunako, vaj pale o prezidento e komunako, ani vrama savi si lungeder katar e šov čhina, na kerela peske autoriziripa.

5. S U D O

Čekatipe e sudosko

Dženo 118

O sudo si korkorutno thaj biathinalo.

O Sudo sudinel pali funda e Konstitucionaleski, zakonengi thaj zurarde thaj ikalde maškarmutne phandle lavengo.

Bidendo si o fundiripe e učeder thaj avralničale sudongo.

Sudosko konsilo

Dženo 119

O Sudo sudinel ano konsilo, numa kana kodova si e zakonesa terminirime te sudinel o sudia individualco.

Ano sudope lena than thaj e sudie-porotnikoja, sar so si zurardo e zakonesa.

Putardipe e sudipasko

Dženo 120

O debatiripe anglo sudo si putardo thaj e presude ovena vakerde putarde.

Ane disave čipote, o sudo šaj te ikalel e putardipa katar o debatiripa vaj pale disave kotorestar kodoleske so si lake trubutne ano demokratikano amalipe, sade ani forma savi si trubutni: ano interesu e moralesko; putarde ničopaske; kana ovela sudime e biberšalenge; vašo arakhipe e privatnikane dživdipasko e rigutnengo; ane prandinenge konfliktoja; ane procedure save si phandle e phurederipasa vaj pale e lelipasa e čhavengo; vašo arakhipe e armiake vaj oficialnikane garavdipasko thaj arakhipe e arakhipasko e Crna Gorako.

Savramipe e funkciasa

Dženo 121

Sudiaki funkcija si savramaki.

O Sudia ačhavela i funkcija te rodinda kodova korkoro, kana ka pherel e šartia vašo realiziripe e phurikane penziako thaj te si kodoleske sankcioniripe ko bizošartengo sankcioniripe sar phandlape.

O Sudia šaj te ovel kontramandatirime e obligaciatar: te si phandlo vašo akto savo so kerela ole bidošalo vašo keripe buti e sudoske funkcijako; biphirnikano vaj pale biminsalo sidosko funkcioniripe vaj pale savramako te našalda o kabilipe vašo keripe buti ki sudiaki funkcija.

O sudia našti te ovel isthanardo vaj dendo ano aver sudo mujal pesko mangipe, numa te isi decizia katar o Sudosko konsilo ani čipota ki reorganizacija e sudoski.

Funkcionalnikano imuniteto

Dženo 122

O Sudia thaj o sudia-porotniko hošinela o funkcionalnikano imuniteto.

O Sudia thaj sudia-porotniko našti te ovel akhardo ko obligaciripe vašo vakerdo gindipe thaj avazideipe ko anipe e sudoske deciziako, numa kana ovela vakerdo vašo došalkeripasko akto.

O Sudia, ani procedura vazdime vašo došalkeripasko kotor kerdo ano ikaldipe e sudiake funkciako, našti te ovel phandlo bizo deipe e deciziako taro Sudosko konsilo.

Bipašaripe e funkciengo

Dženo 123

O Sudia našti te kerel deputateski vaj aver putardi funkcia thaj na profesionalnikani savi te si aver buti.

Majučo sudo

Dženo 124

O majučo sudo si majbaro sudo ani Crna Gora.

O majučo sudo arakhela o jekhutno kerdipe e butjako e zakonesko tari rig e sudongi.

O prezidento e Majuče sudosko alusarela thaj kontramandatinela e funkcie ani Parlamentoja ko jekhethano bahani e prezidentosko katar i Crna Gora, prezidento e Crna Gorako, prezidentosko e Parlamentosko thaj prezidento e Radžako.

Te na ulo dendo o alusaripe vašo prezidento e Majuče sudosko ano roko taro 30 divesa, o prezidento e Majuče sudosko ovela alusardo ko bahani taro autorizirime butjarno badani e Parlamentosko.

Alusaripe e sudiasko

Dženo 125

E Sudia thaj e prezidento e sudosko alusarela thaj kontramandatinela o Sudosko konsilo.

Prezidento e sudosko ovela alusardo vramake katar e pandž berš.

O prezidento e sudosko našti te ovel dženo ko Sudosko konsilo.

Sudosko konsilo

Dženo 126

E Sudosko konsilo si korkorutno thaj biathinalo orano savo so arakhela o biathinalipe thaj o korkorutnipe e sudongo thaj e sudiengo.

Saikeripe e Sudoske konsilosko

Dženo 127

O Sudosko konsilo isi ole prezidento thaj enja džene.

O prezidento e sudosko konsilesko si o prezidento e Majuče sudosko.

Džene ko Sudosko konsilo si:

- 1) štar sudie save so alusardovena thaj kontamandatiripe lena katar i Konferencia e sudongi;
- 2) duj deputatoja saven so alusarela thaj kontramandatinela o parlamento katar o niče e parlamentarnikane butipasko thaj i opozicia;

- 3) duj respektirime juristoja saven so alusarela thaj kontramadatirinela o prezidento e Crna Gorako;
- 4) ministro e čačipenesko.
Saikeripe e Sudoske kosilosko anela decizia palo prezidento e Crna Gorako.
O Mandato e Sudske konsilosko si štar berš.

Autoriziripe e Sudoske konsilosko **Dženo 128**

Sudosko konsilo:

- 1) alusarela thaj kontramadatirinela e sudia, prezidento e sudosko thaj e sudia-porotniko;
- 2) zurarela o ačavipe e sudiake funkciako;
- 3) zurarela o gin e sudiengo thaj sudiengo-porotnikongo ano sudo;
- 4) dikhljarela o raporto vaši buti e sudoski, predstavke thaj pritužbe ki buti e sudoski thaj lela poze vašo lende;
- 5) anela decizia vašo imuniteto e sudiengo;
- 6) dela bahani e Radžake vaši suma e resuresengi vaši buti e sudongi;
- 7) kerela thaj aver butja save so si zurarde e zakonesa.

E Sudosko konsilo anela decizia e butipasa e avazendar sa e dženengo.

Ane proceduripe e disciplinake džovapipasko e sudiasko, o ministero bašo čačipen na dela avazi.

6. ARMIA E CRNA GORAKI

Čekatipa **Dženo 129**

I armia arakhela o biathinalipe, suvereniteto thaj e themaki teritoria e Crna Goraki, ano jekhipe e principonca ke maškarmutne hakaja vašo labardipe e takatengo.

I armia si telo demokratikani thaj civilnikani kontrola.

E preperutne e Armiake šaj te oven ko saikeripe e internacionalnikane takatengo.

7. KONSILO VAŠO ARAKHIPE

Autoriziripe **Dženo 130**

O konsilo vašo arakhipe:

- 1) anela decizia vašo komandiripe e Armiasa e Crna Goraki;
- 2) analizirinela thaj dela ocjena ki arakhipaski situacia e Crna Goraki thaj anela decizie vašo leipe e džovapiale mjerengo;
- 3) dela pozicia, anglikerela thaj kontramadatirinela e oficiren ki Armia;
- 4) dela bahani ko Parlamento vašo deipe maripasko thaj avralničalo hali;
- 5) dela bahani ko labardipe e Armiake ane maškarmutne takatia;
- 6) kerela thaj aver butja save so si zurarde e Konstitucionalesa thaj e zakonesa.

Saikeripe

Dženo 131

O Konsilo vašo arakhipe e crna Gorako kerena; o prezidento e Crna Gorako, prezidento e Parlamentosko thaj o prezidento e Radžako.

O prezidento e Crna Gorako si prezidento thaj ko Konsilo vašo arakhipe.

Vakerdipe vašo maripasko hali

Dženo 132

E maripaske haleske vakerdipe ovela dendo kana isi direktikano maripasko riziko vaši Crna Gora, kana i Crna Gora si atakuime vaj pale si lake vakerdo o maripe.

O parlamento te nane ano šajdipe te kerel bešipa, i decizia vašo vakerdipe e maripaske haliske anela o Konsilo vašo arakhipe thaj dela e parlamentoske ko zurardipe kana o Parlamento ka ovel ko šajdipe te kerel arakhipe.

Vakerdipe vašo avralničalo hali

Dženo 133

O avralničalo hali šaj te ovel vakerdo ki teritoria vaj pale kotor e teritoriako tari Crna Gora kana isi:

- 1) bare naturake bilačhipa;
- 2) tehnikane-tehnologikane thaj ekologikane bibaxtalipa thaj epidemia;
- 3) bareder phagipe e putarde ničesko thaj šandipasko;
- 4) phagerdipe vaj pale zumavipe te ovel phagerdo o konstitucionalnikano sistemo.

O parlamento te nane ano šajdipe te kerel arakhipe, i decizia vašo vakerdipe e avralničale halesko anela o Konsilo e arakhipasko thaj dela ole ko zurardipe e Parlamentoske kana vov si ko šajdipe te kerel bešipa.

O avralničalo hali ovela kerdo dži o ačhovipe e trujalipango savege si kerdo.

8. THEMAKO DOŠALKERIPA/TUŽILAŠTVO

Statuso thaj autoriziripa

Dženo 134

O themako došalkeripa si jekhutno thaj korkorutno themako organo savo so kerela e butja save so si paldipe e manušengo save so kerde došalkeripaske aktoja thaj aver sankcioniripaske aktoja save so ovena paldime pali oficialnikani obligacia.

Anavkeripe thaj mandato

Dženo 135

E butja ko Themako došalkeripa kerela e themako došalkerutno.

E themako došalkerutno isi ole jekh vaj pale pobuter zamjenikoja.

E majuče themake došalkerutne thaj e themake došalkerutne anavkerela thaj kontramandatinela o Parlamento.

O majučo themako došalkerutno thaj e themako došalkerutno ovena anavkerde ani vrama katar o pandž berš.

Došalkeripasko konsilo

Dženo 136

O došalkeripasko konsilo arakhela korkorutnipe e themake došalkeripaske thaj e themake došalkerutnengo.

O došalkeripasko konsilo alusarela thaj kontramandatirinela o Parlamento.

Alusaripe, mandato, autoriziripe, organizacia thaj čhani e butjako ko Došalkeripasko konsilo lačharela e zakonesa.

Funkcionalnikano imuniteto

Dženo 137

E themako došalkerutno thaj o zamjeniko e themake došalkerutnesko hošinen o funkcionalnikano imuniteto thaj našti te oven akharde ko džovapipe vašo gindipe savo so dena vaj decizia andi ano pesko keripe buti ki funkcia, sade te ovela vakerdo vašo došalkeripasko akto.

Bipašaripe e funkciengo

Dženo 138

E themako došalkerutno thaj o zamjeniko e themake došalkerutnesko našti te keren deputatengi buti thaj aver putardi funkcia, thaj na profesionalnikane te keren aver aktivipa.

KOTOR ŠTAR EKONOMIKANO LAČHARIPE

Principia

Dženo 139

O ekonomikano lačharipe ovela fundirime ko tromalo thaj putardo kurko, tromalipe e ikerdipasko thaj i konkurencia, korkoripe e agrarikane subjektongi thaj olako džovapipe ano juristikano leipe thaj deipe, arakhipe thaj jekhajekhipe sa e formengo taro isipe.

Ekonomikano thanipe thaj jekhipe

Dženo 140

I Teritoriako Crna Gorako si jekhutno ekonomikano thanipe.

I them vazdela jekhajekh o ekonomikano barjovipe sa olakere reonegoro.

Bidendo si o phagipe thaj o limitiripe e tromale konkurenciako thaj vazdipe e bijekhutne, monopolikane vaj pale dominantikane halesko ko kurko.

Themako isipe

Dženo 141

E butja save so si ani themako isipa preperena e themake Crna Gorake.

Taksaki obligacia

Dženo 142

I them lela finansie katar i taksa, deipa thaj aver ande love.

Sako si durudži te pokinel e takse thaj aver dendipa.

E takse thaj e aver dendipa šaj te oven kerde numa e zakonesa.

Centralnikani banka e Crna Goraki

Dženo 143

I Centralnikani banka e Crna Goraki si korkorutni organizacia, sava isi obligacia vaši monetarnikano thaj finansiako stabilnipe thaj funkcioniripe e bankarnikane sistemasko.

E Centralnikane bankasa e Crna Goraki vastarela o Konsilo e Centralnikane bankako.

E Centralnikane bankasa e Crna Gorako vastarela o guvernero e Centralnikane bankako.

Themaki revizornikani institucia

Dženo 144

I themaki revizornikani institucia e Crna Goraki si korkorutno thaj majučo organo e themake reviziako.

I themaki revizornikani institucia kerela revizia vašo zakonipa thaj sukcesipa ko vastaripe e themake isipasa thaj e obligacienca, e budžetonca thaj sa e finansiake butjenca savengo hango e finansiripasko si putarde ja pale ovena labarde kana isi labardipe e themake isipasko.

I themaki revizornikani institucia dela e Parlamentoske beršesko raporto.

I themaki revizornikani institucia vastarela e Senatos.

KOTOR PANDŽ O KONSTITUCIONALNIPE THAJ O ZAKONIPE

Razipe e juristikane noramtivongo

Dženo 145

O Zakono trubul te ovel jekhajekh e Konstitucionalesa thaj e zurarde internacionalnikane phandle lavenca, a aver xramovipe trubul te ovel razime e Konstitucionalesa thaj e zakonesa.

O ikaldipe thaj resipe ko takati e xramovipango

Dženo 146

O Zakono thaj e aver xramovipa ovena ikalde anglo te ovena validnikane, a si validnikane palo oftoto dive kana si ikalde.

Raritetnikane, kana kodolese isi sebepoja zurarde e procedurasa e anipaske, o zakono thaj e aver xramovina šaj te oven validnikane e divesa kana si ikalde.

Bidendipe e iranipaske aktivipasko

Dženo 147

E Zakonoja thaj e aver xramovina našti te keren irame aktivipa.

Majbut, e disave terminante e zakonestar, te rodela putardo interesu zurardo ani procedura e anipasko e zakonesko, šaj te ovel olen irame aktivipa.

I terminanta e došalkeripaske zakonesa šaj te ovel ola irame aktivipa sade te si gudleder e kerutneske e došalkeripaske aktoske.

Zakonipe e ulavde aktongo

Dženo 148

E ulavde juristikane aktoja trubul te oven razime e zakonesa.

E agorutne individualnikane aktoja hošinena e sudosko arakhipe.

KOTOR ŠOV KONSTITUCIONALNIKANO SUDO E CRNA GORAKO

Autoriziripe

Dženo 149

O konstitucionalnikano sudo anela decizia:

- 1) o razipe e zakonesko e konstitucionalesko thaj e zurardipasko thaj e ikalde e internacionalnikane phandle lavenca;
- 2) o razipe e avere xramovipanca thaj e generalnikane aktengo e Konstitucionalesko thaj e zakonesko;
- 3) vaši konstitucionalnikano rovdipa vašo phagipe e manuškane hakajengo thaj tromalipango save si garantirime e Konstitucionalesa, palo agordipe sa e lače juristikane resursia;
- 4) kerda vaj na o prezidento e Crna Gorako phaglja o Konstitucionalo;
- 5) o konflikto e autoriziripasko maškar e sudoja thaj aver themake organoja thaj e organoja e jekhinengo ki lokalnikani korkoriradžin thaj maškar e organoja ki jekhin e lokalnikane korkoriradžinako;
- 6) vašo bidendipe e butjako e politikane partiako vaj biradžikane organizaciako;
- 7) vašo alusaripaske konfliktoja thaj e konfliktoja phandle e referendumesa save so nane ano autoriziripe e avere sudonca;
- 8) o razipe e Konstitucionaleske mjerengo thaj butjengo e themake organengo lele vašo vaxt kana isi maripasko thaj avralničalo hali;
- 9) kerela thaj aver butja save so si zurarde e Konstitucionalesa.

Te si ano thavdipe i procedura vašo ocenipe thaj o zakonipe e normativongo činavda te ovel validnikano, a naj činavde e palpalunipa oleske vakerdipasko, o Konstitucionalnikano sudo zurarela si vaj na kodova akto razime e Konstitucionalesa, vaj pale e zakonesa vaši vrama oleske validnipaski.

O konstitucionalnikani sudo džal pale realiziripa e konstitucionalnipasko thaj e zakonipasko thaj e dikhle čipotengo ko bikonstitucionalnipe thaj bizakonipe e Parlamentosko.

Vazdipe e procedurako vašo ocenipe e konstitucionalnipasko thaj e zakonipasko

Dženo 150

Sako šaj te del iniciativa vašo vazdipe e procedurako vašo ocenipe e konstitucionalnipasko thaj e zakonipasko.

I procedura anglo Konstitucionalnikano sudo vašo ocenipe e konstitucionalnipasko thaj e zakonipasko šaj te vazdel o sudo, aver themake organoja, organo e lokalnikane korkoriradžinako thaj pandž deputatoja.

O konstitucionalnikano sudo šaj thaj korkoro te vazdel i procedura vašo ocenipe e konstitucionalnipasko thaj e zakonipasko.

Ano thavdipe e procedurako, o Konstitucionalnikano sudo šaj te del decizia te ovel ačhavdo o egzekutivipe e individualnikane aktongo vaj e butjako savi so si leli ki funda e zakoneski, aver xramovipaski vaj generalnikane aktoski savengi buti si o konstitucionalnipe

vaj o zakonipe e ocjenipasko, te si ano lenge egzekutivipa šajutne e kerdipa e binakhle škodime palpalunipango.

Decizia e Konstitucionalnikane sudosko

Dženo 151

O konstitucionalnikano sudo anela decizia e butipasa e avazengo katar sa e sudie.

I decizia e Konstitucionalnikane sudoski ovela ikaldi.

I decizia e Konstitucionalnikane sudoski si obligaciaki thaj egzekutivime.

O egzekutivipe e deciziako ko Konstitucionalnikano sudo si trubutno thaj arakhela ole i Radži.

Ačhovipe e validnipasko e xramovipango

Dženo 152

Kana o Konstitucionalnikano sudo zurarda kaj o zakono nane ano jekhipa e Konstitucionalnesa thaj e zakonenca, kodova zakono thaj e aver xramovipa ačhovena te oven validnikane e divesa kana si ikalde ano Konstitucionalnikano sudo.

O Zakono vaj aver xramovipa, ja pale e ulavde olenge terminante, savenge si e deciziasa zurardo kaj nane te oven jekhutne e Konstitucionalnesa vaj zakonesa, našti te oven kerde ke relacie save so ule kana si ikalde e decizie e Konstitucionalnikane sudosko dži kodova dive kana naj ano juristikano validnipe činavde.

Saikeripe thaj alusaripe

Dženo 153

O konstitucionalnikano sudo isi ole efta sudie.

O sudia e Konstitucionalnikane sudosko ovela alusardo ano vaxt katar e enja berš.

O prezidento e Konstitucionalnikane sudosko ovela alusardo katar o niče e sudiengo ki crama katar e trin berš.

Vašo sudia e Konstitucionalnikane sudosko šaj te ovel alusardi sima savi so hošinela o respekto e bare juristikane phirnesko, majhari 15 beršenge butjasa ano phirnipa.

O prezidento thaj o sudia ko Konstitucionalnikano sudo našti te keren deputatengi thaj aver putardi funkcia, thaj našti te keren profesionalnikanio savo te si butipe.

Ačhovipe e funkciako

Dženo 154

E prezidentoske thaj e sudiaske ko Konstitucionalnikano sudo ačhovela i funkcia anglo te ačhol i vrama savate si alusardo thaj korkoro te rodel, kana ka pherel sa e šartia vašo phuripasko penzioniripe ja pale te si osudimo ko bišartengo sankcioniripe phandlipasko.

O prezidento thaj o sudia ko Konstitucionalnikano sudo ovena kontramandarime te si osudime aktoske savo so len kerel birespektirimo vašo keripe buti, thaj te savramake našalda peskoro kapaciteto vašo keripe funkcia vaj pale putarde te sikavela peskere politikane patjavipa.

O ovipe e rezonengo vašo ačhavipe e funkciako vaj pale e kontramandaripasko dela zurardipe o Konstitucionalno sudo ko bešipe thaj kodoleske dela informacia e Parlamentoske.

O konstitucionalnikano sudo šaj te anel decizia kaj o prezidento vaj sudia ko Konstitucionalnikano sudo mujal savo si vazdime došalkeripasko proceduripe, na kerela peskiri buti džikaj kodoja procedura ovela kerdi.

KOTOR EFTA AVERKERIPE E KONSTITUCIONALESKO

Bahani vašo averkeripe e konstitucionalesko

Dženo 155

O bahani vašo averipe e Konstitucionalesko šaj te del o prezidento e Crna Gorako, Radžipasko vaj majhari 25 deputatia.

E bahanesa bašo averkerdipe e Konstitucionaleskoro šaj te ovel dendo averipe vaj džipheripe ke terminante e Konstitucionaleske vaj pale e anipaske e neve konstitucionalesko.

O bahani bašo averipe e varesave terminantengo e Konstitucionalesko trubul te ikerel anavkeripe e terminantengo savenge averipa rodna thaj notiripe.

O bahani vašo averkeripe e Konstitucionalesko si lelo ano Parlamento, oleske te dende avazia majhari duj trintore katar e sa e deputatia.

O bahani vašo averipe e Konstitucionalesko te nane leljardo, kodova bahani našti te ovel pale kerdo angleder o nakhipe e jekhe beršesko taro dive kana si o bahanipe iramo.

Akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko

Dženo 156

O averkerdipe e disave terminantengo e Konstitucionalesko ovela kerdo e amandmanenca.

I čitra akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko kerela o autorizirime butjarno badani e Parlamentosko.

I čitra akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko leljardo ano Parlamento, oleske te dende pesko avazi e duj trintore katar e sa e deputatia.

O leljardo čitra akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko ko Parlamento dela ko putardo debatiripe savo so našti te ovel harneder katar o jekh masek.

Palo agordipe e putarde debatiripasko o autorizirime butjarno badani ko Parlamento zurarela o bahan akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko.

O Akto vašo averkerdipe e Konstitucionalesko leljardo si ano Parlamento oleske te ule dende avazia katar e duj trintore katar sa e deputatia.

O averkerdipe e Konstitucionalesko našti te ovel kerdo ani vrama kana isi maripasko thaj avralničalo hali.

Zurardipe ko referendumo

Dženo 157

O averkerdipe e dženengo 1, 2, 3, 4, 12, 13, 15, 45 thaj 157 si agorutno kana majhari trin pandžtore katar sa e alusarutne ko themako referendumo dena psko avazi.

OFTOTO KOTOR NAKHLUTNI THAJ AGORUTNI TERMINANTA

Konstitucionalnikano zakono vašo realiziripe e konstitucionalesko

Dženo 158

Vašo realiziripe e Konstitucionalesko ovela ando konstitucionalnikano zakono.

O konstitucionalnikano zakono vašo realiziripe e Konstitucionalesko anela o Parlamento e butipasa e avazengo katar sa e deputatia.

O konstitucionalnikano zakono ovela vakerdo thaj validnikano ki jekh vrama kana thaj o Konstitucionalo.

SU-SK Gin 01-514/21
Podgorica, 19. Oktombro 2007 berš

KONSTITUCINALESKO KERDIPASKO PARLAMENTO E REPUBLIKA CRNA
GORAKO

PREZIDENTO

Ranko Krivokapić

Ki funda e dženeski 15 poza 1 e Zakoneski vašo proceduripe e anipasko thaj vakerdipasko e neve konstitucionalnesko e Crna Gorako („Službeni list RCG“, n-ro. 66/06), O Konstitucionalnikano kerdipe e parlamentosko ki Republika Crna Gora, ko trinto bešipe e dujtone ničale bešipaste ano 2007 berš, diveste 22. Oktombro 2007 berš, anda

DECIZIA
VAŠO ANIPE E KONSTITUCIONALESKO E CRNA GORAKO

Oveka vakerdo o KONSTITUCIONALNO E CRNA GORAKO, savo so leljarda o Konstitucionalnikano kerdipe e Parlamentosko katar i Republika Crna Gora, ko trinto bešipe e dujtone ničale bešipastar ano 2007 berš, diveste 19 oktombro 2007 berš.

SU-SK Gin 01-514/22
Podgorica, 22. oktombro 2007 berš

KONSTITUCIONALESKO KERDIPASKO PARLAMENTO
E REPUBLIKA CRNA GORAKO

PREZIDENTO
Ranko Krivokapić